

TRESTNÁ ZODPOVEDNOSŤ PO- DOKAZOVANIE *STAV DE LEGE LATA A DE LEGE FERENDA*

Justičná akadémia, Pezinok, 18.06.2015

Marek Kordík

Advokát

Člen komisie pre prípravu návrhu o TZPO

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky,

Právnická fakulta, UK v Bratislave

kordik(at)kordik.sk

Obsah/Agenda:

- TZPO- Preberanie argumentácie a doktrín iných právnych odvetví, interdisciplinárny prístup. Rozhodnutie ECJ vo veci Spasič.
- Stav de lege lata- nepráva trestná zodpovednosť
  - Právna úprava (TZ a TP) a jej charakter
- Stav de lege ferenda- práva trestná zodpovednosť
  - Právna úprava
- Najčastejšie trestné činy
- Dokazovanie trestnej zodpovednosti PO-delege lata a de lege ferenda
  - Súvislosť s výkonom oprávnenia zastupovať PO.
  - Súvislosť s výkonom oprávnenia prijímať rozhodnutia v mene PO
  - Súvislosť s výkonom oprávnenia vykonávať kontrolu v rámci PO
  - zanedbanie dohľadu, kontroly alebo riadenie v PO (de lege lata a de lege ferenda)
  - uskutočnenie potrebných a primeraných opatrení na zabránenie alebo potlačenie spáchania trestného činu, ktoré od PO možno spravodlivo požadovať, a
  - prehliadanie informácie, z ktorých vyplývalo, že hrozí spáchanie trestného činu.

TZPO Preberanie argumentácie a doktrín iných právnych odvetví, interdisciplinárny prístup

- Z návrhu na začatie prejudiciálneho konania a zo spisu predloženého ECJ vyplýva, že Staatsanwaltschaft Regensburg stíha pána Spasica, srbského štátneho príslušníka, za to, že sa 20. marca 2009 ako člen organizovanej skupiny dopustil podvodu v Miláne. Obeť nemeckej národnosti, pán Wolfgang Soller, bol kontaktovaný spolupáchateľom pána Spasica, ktorému potom odovzdal sumu 40 000 eur v malých bankovkách výmenou za bankovky s nominálnou hodnotou 500 eur, ktoré sa neskôr ukázali falošné. Pán Spasic, na ktorého Staatsanwaltschaft Innsbruck vydal 27. augusta 2009 európsky zatykač pre iné trestné činy spáchané rovnakým spôsobom, bol 8. októbra 2009 zatknutý v Maďarsku a následne odovzdaný rakúskym orgánom. V tomto členskom štáte bol odsúdený na trest odňatia slobody v trvaní sedem rokov a šesť mesiacov, pričom toto rozhodnutie nadobudlo 26. augusta 2010 právoplatnosť.
- Amtsgericht Regensburg vydal 25. februára 2010 vnútroštátny zatykač pre skutok podvodu spáchaný v Miláne, na základe ktorého Staatsanwaltschaft Regensburg vydal európsky zatykač z 5. marca 2010. Tribunale ordinario di Milano rozhodnutím z 18. júna 2012, ktoré nadobudlo právoplatnosť 7. júla 2012, odsúdil pána Spasica v neprítomnosti jednak na trest odňatia slobody v trvaní jedného roka a jednak na zaplatenie pokuty vo výške 800 eur za trestný čin podvodu spáchaný 20. marca 2009 v Miláne.
- Z tohto rozhodnutia Tribunale ordinario di Milano vyplýva, že pán Spasic, ktorý bol vo väzbe v Rakúsku, sa písomne priznal, s prihliadnutím na čo vnútroštátny súd uplatnil článok 640 trestného zákona a článok 444 trestného poriadku. Prokuratúra pri Tribunale ordinario di Milano odložila výkon trestu podľa článku 656 ods. 5 trestného poriadku. Tá istá prokuratúra rozhodnutím z 5. januára 2013 zrušila odklad výkonu trestu a nariadila vzatie odsúdeného do výkonu trestu odňatia slobody s cieľom, aby vykonal vyššie uvedený trest odňatia slobody v trvaní jedného roka a zaplatil pokutu vo výške 800 eur.

TZPO Preberanie argumentácie a doktrín iných právnych odvetví, interdisciplinárny prístup

- Amtsgericht Regensburg vydal 20. novembra 2013 na pána Spasica nový rozšírený vnútroštátny zatykač, v ktorého bode I je uvedený skutok podvodu spáchaný ako člen organizovanej skupiny v Miláne 20. marca 2009 na škodu pána Sollera, ktorého sa týkal už vnútroštátny zatykač z 25. februára 2010, a v bode II sú uvedené iné skutky. Pán Spasic je vo vyšetrovacej väzbe v Nemecku od 6. decembra 2013, kedy ho rakúske orgány odovzdali nemeckým orgánom podľa európskeho zatykača z 5. marca 2010. Pán Spasic napadol na Amtsgericht Regensburg rozhodnutie nariadujúce jeho ponechanie vo väzbe, pričom v podstate tvrdil, že na základe zásady *ne bis in idem* nemôže byť stíhaný v Nemecku za skutok spáchaný v Miláne 20. marca 2009, keďže ho už za ten istý skutok právoplatne a vykonateľne odsúdil Tribunale ordinario di Milano. Za týchto podmienok sa Oberlandesgericht Nürnberg rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru nasledujúce prejudiciálne otázky:
  1. Je článok 54 Dohovoru, ktorým sa vykonáva schengenská dohoda zlučiteľný s článkom 50 Charty základných práv a slobôd v rozsahu, v akom zákaz dvojitého stíhania podmieňuje tým, že v prípade odsúdenia bol trest už odpykaný alebo sa práve odpykáva, alebo podľa práva štátu, v ktorom bol rozsudok vyneseny, už nemôže byť vykonaný?
  2. Je uvedená podmienka článku 54 Dohovoru, ktorým sa vykonáva schengenská dohoda splnená aj vtedy, ak bola vykonaná len časť trestu (tu: peňažný trest) pozostávajúceho z dvoch samostatných častí (tu: peňažný trest a trest odňatia slobody) a uloženého v štáte, v ktorom bol rozsudok vyneseny?
- V zmysle článku 50 Charty **nikoho nemožno stíhať alebo potrestať v trestnom konaní za trestný čin, za ktorý už bol v rámci Únie oslobodený alebo odsúdený konečným rozsudkom v súlade so zákonom.**“ V zmysle Vysvetliviek k Charte základných práv (Ú. v. EÚ 2007, C 303, s. 17, ďalej len „vysvetlivky k Charte“) spresňujú, že pravidlo *ne bis in idem* sa uplatňuje nielen v rámci jurisdikcie jedného štátu, ale aj medzi jurisdikciami niekoľkých členských štátov, čo zodpovedá *acquis* práva Únie. Tieto vysvetlivky k rovnakému článku 50 okrem toho výslovne odkazujú na články 54 až 58 Dohovoru, ktorým sa vykonáva schengenská dohoda, pričom spresňujú, že na veľmi obmedzené výnimky, v ktorých uvedené články povoľujú členským štátom odchyliť sa od zásady *ne bis in idem*, sa vzťahuje horizontálna doložka článku 52 ods. 1, ktorá sa týka obmedzení (požiadavka/zásada primeranosti a požiadavka/zásada účelnosti)
- V zmysle článku 54 Dohovoru ktorým sa vykonáva schengenská dohoda **„Osoba právoplatne odsúdená jednou zo zmluvných strán nesmie byť pre ten istý čin stíhaná inou zmluvnou stranou, a to za predpokladu, že v prípade odsúdenia bol trest už odpykaný alebo sa práve odpykáva alebo podľa práva štátu, v ktorom bol rozsudok vyneseny, už nemôže byť vykonaný.“**

TZPO Preberanie argumentácie a doktrín iných právnych odvetví, interdisciplinárny prístup

- Hlavným významom rozhodnutia Spasič je, že ilustruje ostatný posun v nazeraní na zásadu *ne bis in idem* v oblasti trestného práva v tom zmysle že táto zásada nie je vnímaná izolovane, ale je zasadená do širšieho kontextu, najmä v komparácii s európskym právom a právom hospodárskej súťaže. Interpretácia tejto zásady, tak ako ju vyložil ECJ svedčí proti záveru, že existuje jediný a jednotný pojem *ne bis in idem* vo všetkých oblastiach práva Únie.
  - Súčasne ECJ naznačuje, že vždy je potrebné prijímať eurokonformný výklad noriem trestného práva a to aj za cenu, ak argumentácia pre takýto výklad leží mimo sféru trestného práva.
- Ďalším významom Rozhodnutia vo veci Spasič je skutočnosť, že jednak generálny advokát ale taktiež ECJ dôsledne argumentujú, že zásada *ne bis in idem* v európskom kontexte nie je len procesnou zárukou obvineného resp. odsúdeného, ale taktiež slúži na ochranu a rešpektovanie postupu justičných orgánov v trestných veciach, tak aby sa predišlo beztrestnosti páchatel'a.
- Súčasne ECJ svoje stanovisko v prípade Spasič oprel o to, že uplatňovanie Schengenského *acquis*, má posilniť európsku integráciu a predovšetkým umožniť Únii, aby sa rýchlejšie stala priestorom slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, ktorý má za cieľ zachovať a rozvíjať. Pričom súd zdôraznil, že tento ambiciózny cieľ ešte v súčasnosti naráža na problém konfliktu právomocí v trestných veciach, v tomto prípade miestom, kde došlo k spáchaniu trestného činu (*locus delicti*), a štátom, ktorého štátnym príslušníkom je obeť trestného činu. V súčasnosti nie sú stanovené žiadne pravidlá s platnosťou pre celú EÚ týkajúce sa rozdelenia výkonu právomoci v trestných veciach. Tento problém rieši uplatňovanie zásady *ne bis in idem* len obmedzeným spôsobom.
- Zásada *ne bis in idem* uvedená v článku 54 Dohovoru, ktorým sa vykonáva schengenská dohoda má nielen v priestore slobody, bezpečnosti a spravodlivosti zabrániť beztrestnosti osôb odsúdených v Únii právoplatným trestným rozsudkom, ale má aj bez harmonizácie alebo aproximácie trestnoprávných úprav členských štátov zabezpečiť právnu istotu prostredníctvom rešpektovania rozhodnutí verejných orgánov, ktoré nadobudli právoplatnosť

Stav de lege lata- Hmotnoprávne ustanovenia

- Súčasná právna ochranných opatrení je len obchádzaním právej TZPO
- V zmysle ustanovenia §83a ods.1 písm.a) až d) resp. 83b ods.1 písm.a) až d) TZ uloženie ochranných opatrení zhabania peňažnej čiastky a zhabania majetku prichádza do úvahy ak sú splnené nasledovné podmienky (kumulatívne):
- Došlo k spáchaniu trestného činu
- Existuje príčinná súvislosť medzi PO a FO v súvislosti:
  - s výkonom oprávnenia zastupovať túto PO. (objektívna)
  - s výkonom oprávnenia prijímať rozhodnutia v mene tejto PO (objektívna)
  - S výkonom oprávnenia vykonávať kontrolu v rámci tejto PO alebo (objektívna)
  - so zanedbaním jej dohľadu alebo starostlivosti, na ktorú bola povinná. (subjektívna, pripúšťajúca liberačné dôvody)
- Existuje príčinná súvislosť medzi PO a spáchaným trestným činom v súvislosti:
  - s výkonom oprávnenia zastupovať túto PO. (objektívna)
  - s výkonom oprávnenia prijímať rozhodnutia v mene tejto PO. (objektívna)
  - S výkonom oprávnenia vykonávať kontrolu v rámci tejto PO alebo (objektívna)
  - So zanedbaním dohľadu alebo náležitej starostlivosti v tejto PO. (subjektívna, pripúšťajúca liberáciu).
- §83a ods.1 písm. d) resp. 83b ods.1 písm. d) TZ je možné interpretovať tak, že súd môže uložiť tieto ochranné opatrenia, ak sa počas hlavného pojednávania alebo verejného zasadnutia preukáže, že k trestnému činu došlo v príčinnej súvislosti so zanedbaním dohľadu alebo náležitej starostlivosti v tejto PO.
- Takto nastavená právna konštrukcia by umožňovala PO liberovať sa VYLUČNE v zmysle §83a ods.1, písm.d) alebo §83b ods.1, písm.d) TZ.

Návrh De lege ferenda

- PO sú zodpovedné za všetky trestné činy upravené v osobitnej časti Trestného zákona.
- Trestný čin je spáchaný PO ak je spáchaný v jej záujme alebo v rámci jej činnosti alebo jej prostredníctvom a spáchal ho:
  - štatutárny orgán alebo člen štatutárneho orgánu, alebo iná osoba, ktorá je oprávnená menom PO alebo za PO konať,
  - ten, kto u tejto PO vykonáva riadiacu činnosť,
  - ten, kto u tejto PO vykonáva kontrolnú činnosť alebo dohľad, aj keď nemá iný vzťah k PO,
  - ten, kto vykonáva rozhodujúci vplyv na riadenie tejto PO ak jeho konanie bolo aspoň jednou z podmienok zakladajúcich trestnú zodpovednosť PO, alebo
  - **ALT: [iný]** zamestnanec alebo osoba v obdobnom postavení pri plnení pracovných úloh alebo iných úloh pre PO vykonaných na základe rozhodnutia, schválenia alebo pokynu orgánov PO alebo osoby uvedenej vyššie.
- PO nie je trestne zodpovedná, ak v príčinnej súvislosti zo spáchaným trestným činom **ALT:[zamestnancom]:**
  - nebol ALT[**zo strany osôb uvedených v odseku 1 písm. a) až d)**] zanedbaný dohľad, kontrola ani riadenie v PO
  - boli uskutočnené potrebné a primerané opatrenia na zabránenie alebo potlačenie spáchania trestného činu, ktoré od PO možno spravodlivo požadovať, a
  - neboli prehliadané informácie, z ktorých vyplývalo, že hrozí spáchanie trestného činu.
- Nejde o trestný čin spáchaný PO, ak vzhľadom na predmet činnosti PO, spôsob vykonania trestného činu a jeho následky a okolnosti, za ktorých bol trestný čin spáchaný, je význam nesplnenia podmienok vyššie pre spáchanie trestného činu PO nepatrný.
- Trestná zodpovednosť PO osoby nie je podmienená vyvedením trestnej zodpovednosti voči FO a nie je podmienená ani zistením, ktorá z FO trestný čin spáchala.

Stav de lege lata- Pričítateľnosť TČ PO- Dokazovanie

- Podmienky pre uloženie ochranného opatrenia voči PO – zúčastnenej osobe existuje ak
  - Došlo k spáchaniu trestného činu a ak existuje príčinná súvislosť medzi PO a FO v súvislosti
  - s výkonom oprávnenia zastupovať túto PO.
    - *objektívna- dokazuje sa len príčinná súvislosť*
  - s výkonom oprávnenia prijímať rozhodnutia v mene tejto PO
    - *objektívna- dokazuje sa len príčinná súvislosť*
  - S výkonom oprávnenia vykonávať kontrolu v rámci tejto PO alebo
    - *objektívna- dokazuje sa len príčinná súvislosť*
  - So zanedbaním so zanedbaním jej dohľadu alebo starostlivosti, na ktorú bola povinná.
    - *subjektívna, pripúšťajúca liberačné dôvody*
      - *má vnútorne nastavený systém kontroly a starostlivosti v spoločnosti (tzv. kontrolu štyroch očí)*
      - *Tento dohľad a kontrola sa vykonáva*
      - Pracovný poriadok, Organizačný poriadok, Podpisová kniha,
      - ak existujú Interné predpisy spoločnosti , tieto upravujú zodpovednú osobu, alebo útvar ktorá skontroluje dodržiavanie stanovených povinností (napr. nadriadený, úsek controllingu) a postup ako sa táto kontrola má vykonávať;
      - Uviesť konkrétne osoby, ktoré túto kontrolu vykonávajú, aby ukázali ako, kedy ju vykonávali, Nadriadený tohto zamestnanca.
      - Ak neexistujú vnútorné predpisy spoločnosti, uviesť konkrétne osoby, ktoré kontrolu vykonávali s tým, že tieto osoby si boli vedomé, že túto kontrolu alebo dohľad vykonávať majú.
      - Absolvované školenia (napr. o BOZP, prezenčné listiny, e-learning).
- **zodpovednosť právnickej osoby možno vylúčiť, ak by bolo preukázané, že právnická osoba**

Stav de lege ferenda- Pričítateľnosť TČ PO- Dokazovanie

- tento dohľad alebo náležitú starostlivosť ktorú popisujú vo vnútorných predpisoch spoločnosti, taktiež reálne uplatňuje a že táto starostlivosť aj funguje. Samotná existencia dohľadových mechanizmov s vymenovaním zodpovedných osôb v dokumentoch nestačí, ak tieto osoby reálne nekonajú a trestná činnosť (in concreto- podplácanie) predstavuje v spoločnosti bežnú obchodnú prax (Dohoda o vine a treste medzi US DOJ a SIEMENS AG) .
- *boli uskutočnené potrebné a primerané opatrenia na zabránenie alebo potlačenie spáchania trestného činu, ktoré od PO možno spravodlivo požadovať.*
  - *Subjektívna, pripúšťajúca liberačné dôvody*
  - Absolvované školenia, e-learning napr. o BOZP
  - Bezpečnostný projekt
  - prezenčné listiny
  - Segregácia roly, ich obsah a opodstatnenosť (najmä v IT prostredí)
  - Rozmiestnenie kamier, ich funkčnosť
  - Funkčnosť logov a prístupov
  - Rozvrh služieb
  - Svedkovia: zamestnanci a ich nadriadený, vedúci zamestnanci.
  - Časová odozva medzi notifikáciou o možnom protiprávnom konaní a akciou/príp. opatrením
  - **Spoločnosť urobila všetko čo mohla. Spoločnosť mala zavedený systém vnútornej kontroly ktorý zabezpečoval zodpovednosť za používanie prostriedkov spoločnosti a bránil zamestnancom, aby neprijímali, nesľubovali alebo neposkytli verejným činiteľom žiadnu vec alebo službu určitej hodnoty. Vnútorné predpisy sa pravidelne aktualizovali v súlade s bankovou legislatívou a špecifickými rizikami. Tieto predpisy zakazovali korupciu a upozorňovali na možné riziko korupcie pri poskytnutí darov, benefitov, cestovného, stravného alebo sponzoringu. Spoločnosť často svojich zamestnancov v tejto oblasti školila. Medzi rokmi 2002 až 2008 bolo preškolených viacero skupín zamestnancov celkovo 54 krát. V tom istom čase spoločnosť školila obžalovaného najmenej sedem krát a súčasne najmenej 35 krát bol upozornený na to aby jeho konanie bolo v súlade s FCPA.**

Stav de lege ferenda- Pričítateľnosť TČ PO- Dokazovanie

- Zamestnanci Compliance pravidelne monitorovali peňažné transakcie, náhodne testovaním preverovali zamestnancov, transakcie a jednotlivé obchodné úseky spoločnosti za účelom identifikácie podozrivých obchodných operácií. Navyše spoločnosť dôkladne auditovala a preverovala každého nového obchodného partnera s ktorým prišla do obchodného vzťahu a dôkladne kontrolovala odchádzajúce platby svojim obchodným partnerom. (US DOJ vo veci Morgan Stanley, 2013).
- Vo vzťahu k právnomu nástupcovi (po kúpe obchodnému podielu). Nadobúdateľ obchodného podielu po akvizícii z výsledkov finančného a účtovného auditu v roku 1998 v materskej spoločnosti, ktorá bola členom 4 členného konzorcia (joint venture ďalej len J.V.) na dodávku pozemných stavieb v Nigérii musel mať vedomosť o rozsiahlej korupčnej schéme v rámci J.V. a činnosti tzv. Komisie pre kultúrne rozdiely a špecifiká, ale neprijal žiadne vnútorné opatrenia a kontroly, ktorými sa malo zabrániť ďalšej korupcii po jeho akvizícii, ale sám menil a manipuloval výkazníctvo zakryť túto korupciu (od 1994 do 2002). (US DOJ v Helliburton, 2009)
- neboli prehliadané informácie, z ktorých vyplývalo, že hrozí spáchanie trestného činu.
  - *Subjektívna, pripúšťajúca liberačné dôvody*
  - Výsledky analýz, simulácii, správ, záťažových testov.
  - Záverečná správa z auditu (finančného, bezpečnostného, IT)
  - Previerky kontrolného prostredia
  - Previerka zabezpečenia
  - Odozva (faktická, časová) medzi notifikáciou o možnom protiprávnom konaní a akciou/príp. opatrením príslušnej osoby.

Úprava procesných ustanovení- návrh de lege ferenda

- Subsidiárne sa použije Trestný poriadok
  - Príslušnosť
  - strany, subjekty
  - Doručovanie, lehoty,
  - Rozhodnutia
- Zaistovacie opatrenia- rozdielna úprava
  - Ak zistené skutočnosti nasvedčujú, že obvinená právnická osoba je trestne zodpovedná za spáchaný trestný čin a z jej konania alebo ďalších konkrétnych skutočností vyplýva dôvodná obava, že bude pokračovať v trestnej činnosti, dokoná trestný čin, o ktorý sa pokúsila, vykoná trestný čin, ktorý pripravovala alebo ktorým hrozila, alebo že sa zbaví majetku a ohrozí účel trestu, môže v prípravnom konaní na návrh prokurátora sudca pre prípravne konanie a v konaní pred súdom predseda senátu obvinenej právnickej osobe uložiť obmedzujúce alebo zaistovacie opatrenia, ak nie je možné využiť zaistovacie úkony podľa štvrtej a piatej hlavy Trestného poriadku. O uložení obmedzujúceho alebo zaistovacieho opatrenia sa rozhodne uznesením.
  - Obmedzujúcimi a zaistujúcimi opatreniami sú najmä:
    - povinnosť zložiť peňažnú sumu alebo vec do úschovy na súde,
    - zákaz nakladať s určitými vecami alebo právami,
    - povinnosť niečo vykonať, niečoho sa zdržať, alebo niečo znášať.
- Použitie ITP voči PO
  - Je prípustné,
  - problematické sa javí iba vo vzťahu k odpočúvaniu v zmysle §115 ods. 3 TP...“V príkaze musí byť určená účastnícka stanica alebo zariadenia alebo osoba, ak je známa, ktorej sa odpočúvanie týka“. Táto informácia nemusí byť k dispozícii.

Ďakujem za pozornosť

- Diskusia
- Otázky a postrehy

Marek Kordík

Advokát

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky,

Právnická fakulta, UK v Bratislave

kordik(at)kordik.sk